

XALQARO MAKTABLARDA OMMAVIY MADANIYAT VA TA'LIMDAGI TANQIDIY TAHLILI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti

Boshlang'ich ta'im nazariyasi va amaliyoti kafedra o'qituvchisi

Xudayqulova Fazilat Bo'riyevna

Annotatsiya: Ushbu maqola xalqaro maktablardagi ommaviy madaniyatning ta'lim jarayoniga ta'sirini tanqidiy tahlil qiladi. Globalizatsiya sharoitida ommaviy madaniyatning yoshlar ongiga kirib borishi, ularning qadriyatlarini, dunyoqarashi va xulq-atvoriga ta'sir etishi muammolari ko'rib chiqiladi. Maqolada xalqaro maktablarda ommaviy madaniyatning ijobiy va salbiy tomonlari, shuningdek, uning ta'lim mazmuni va metodlariga ta'siri o'rganiladi. Maqola xalqaro maktablarda ommaviy madaniyatning ta'lim jarayoniga ta'sirini chuqur tushunish va uning salbiy oqibatlarini minimallashtirish uchun amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Xalqaro maktablar, ommaviy madaniyat, ta'lim, tanqidiy tahlil, globallashtirish, yoshlar, qadriyatlar, dunyoqarash, xulq-atvor, o'qituvchilar

CRITICAL ANALYSIS OF POPULAR CULTURE AND EDUCATION IN INTERNATIONAL SCHOOLS

Chirchiq State Pedagogical University

Faculty of Primary Education

Department of Theory and Practice of Primary Education

Lecturer: Fazilat Bo'riyevna Xudayqulova

Abstract: This article critically analyzes the impact of popular culture on the educational process in international schools. It examines the penetration of popular culture into the consciousness of youth in the context of globalization, exploring its effects on their values, worldviews, and behaviors. The study investigates both the positive and negative aspects of popular culture in international schools, as well as its influence on educational content and methodologies. The article provides a comprehensive understanding of the role of popular culture in the educational process and offers practical recommendations for minimizing its adverse effects.

Keywords: International schools, popular culture, education, critical analysis, globalization, youth, values, worldview, behavior, educators

Kirish: Ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarni chuqurlashtirish, ta'lim tashkilotlari faoliyatini ilg'or xorijiy amaliyotlar asosida tashkil etish, pedagog kadrlarni tayyorlash tizimini

takomillashtirish, nodavlat ta'lim tashkilotlari faoliyatini qo'shimcha qo'llab-quvvatlash maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **“TA'LIM SOHASIDAGI ISLOHOTLARNI JADALLASHTIRISH BO'YICHA QO'SHIMCHA CHORATADBIRLAR TO'G'RISI”** DAGI 02.02.2024 yildagi PQ-54-son qarorida Ta'lim sohasidagi kadrlar salohiyatini oshirish, ta'lim xizmatlari sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish barcha ta'lim tashkilotlarining bosh maqsadidir. [1]

Ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, xalqaro maktab dasturlari va yutuqlarini tadbiq etish juda zarur jarayonlardan biri. Barcha sohalarda bo'lgani kabi globallashtirish ta'lim tizimiga ham o'z ta'sirini o'tkazmasdan qolmadi.

Globallashtirish keng qamrovli tushuncha bo'lib, mamlakatlar va mintaqalar o'rtasida iqtisodiy, texnologik, siyosiy va madaniy aloqalarning kengayishiga, milliy chegaralarni cheksiz, turli jarayonlar, kelishuvlar va sanksiyalar orqali, fuqarolik ongini rivojlanishiga olib keladi. Globallashtirish - aloqalar va mamlakatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni kuchaytirib, milliy davlatlar paydo bo'lishi hisoblanadi. Shunday ekan barcha sohada o'sish bilan xalqni zo'ravonlikka boshlovchi omillarning tezda tarqalishiga ham sababchi bo'lishi mumkin. Bunday omillarga quyidagi holatlar namuna bo'la oladi:

-axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida moliyaviy oligarxiyaning kuchayishi;

-haddan tashqari ishlab chiqarish va axborotni tarqatish, transportni rivojlantirish va tarqatish orqali savdoni rivojlantirish:

-transport vositalari, bozorga tezroq va arzonroq kirish, moliyaviy bozorlar aloqalari axborot va ba'zi transmilliy kompaniyalarda kapitalni kontsentratsiyasi, madaniy ishlab chiqarish sanoatini rivojlantirish orqali,

Iqtisodiy, ijtimoiy sohalarning jadal ravishda rivojlanishi natijasida, madaniy sohalarda kamchiliklar kuzatiladi. Bu jarayonda yurtning mahalliy qatlamiga sezilarli darajada ta'sir qiladi va milliy, aksariyat hollarda hatto hal qiluvchi rol o'ynaydi. Garchi bu ta'sir har doim ham bir tomonlama emas, u har kuni ta'sir qilish imkoniyatiga ega bo'lib qoladi.[2]

Globallashtirish jarayoni, avvalambor, jamiyat manfaatlaridan kelib chiqqan holda shakllanadi.

O'zbekiston Respublikasi ko'p millatli davlat qatoriga kiradi. Globallashtirish natijasida chet davlatlarining ta'lim tizimi va madaniyati kirib kelayotgani hech kimga sir emas. Jumladan, kino sanoati, ijtimoiy media vositalari, moda, musiqa sanoati orqali va san'atning turli sohalari shular jumlasidan. Darhaqiqat ko'rinib turibdiki, ta'lim bilan birga ommaviy madaniyatning kirib kelishi o'zi bilan birga turli muammolarni, hamda muzokaralarni ham olib kiradi.[3] Quyida keltirilgan ma'lumotlar aynan asosiy muammolar sanaladi:

- milliy o'zlikni va milliy qarshilikni zaiflashtirish, millatning ona tili o'rniga boshqa chet tillari, masalan, ingliz tilining ahamiyatini oshirish va ta'kidlash;

- shaxslar va ijtimoiy guruhlarini jamiyatdan ajratib turadigan, global intellektual qaramlikni keltirib chiqaradigan chet tilida ta'lim va xalqaro ta'limga (ya'ni, shaxsni jamiyatdan mustaqil deb hisoblash), o'tkazish;

- global kuchlarga ma'lum darajada suveren huquqlar, transmilliy kompaniyalarga yon berish va milliy davlatlarga qarshi kurash;

- fuqarolik ongini zaiflashtirish, globallashtirilgan mamlakatlarda miya oqimini oshirish, tovarlarga asoslangan iste'mol imtiyozlarini yaratish ;

- musiqadan tortib kiyim-kechaklarga taqlidning boshlanishi va haddan tashqari ko'payishini kabi ahamiyatga molik muammolar nazarda tutilmoqda.[2]

Xalqaro maktab va xalqaro ta'limning kirib kelishi mamlakatlar o'rtasida turli xil parallellik va o'xshashliklarni keltirib chiqadi. Ayniqsa, xalqaro universitetlar, diplom, innovatsiyalar, elektron sertifikatlashtirish dasturlari, interaktiv masofaviy ta'lim tizimlari, elektron kutubxonalar va elektron ma'lumotlar bazalari va mobil telefon ilovalariga muhtojlik jadal rivojlanadi. Buning natijasida axborot almashish, madaniy almashinuv tezlashadi.

O'zbekiston davlatida xalqaro ta'lim dasturlarini milliy ta'lim tizimlari va dasturlari asosida takomillashtirish, umuminsoniy qadriyatlarga ahamiyat berilmoqda. Darhaqiqat ta'kidlash joizki, xalqaro ta'lim kirib kelishi bilan birga kadrlarni mukammal tarzda saralash ko'rinishi ham kirib keldi. Maktablarda fidoiy pedagoglarning faoliyatida kelajak avlodni tarbiyalashda haqqoniylik, mas'uliyatlilik talab qilinadi.

Xususiy maktablar xalqaro maktab dasturlarining qisman ko'rinishidir. Bu maktablar xalqaro madaniyat darajasi bilan oddiy maktabdan farq qiladi. Ba'zi xususiy maktablar nuqtai nazaridan aralash yondashuvga moslangan. Jumladan: Milliy dasturlar va xalqaro ta'lim, milliy til va qadriyatlar asosida.

Xalqaro ta'lim ko'pgina olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan va ijobiy hamda salbiy oqibatlar haqida o'z tadqiqotlarida bayon etilgan.

Hayden va Tompson maktablar va ta'limning 3 turi haqida quyidagicha fikr bildirilgan:

Birinchi turdagi maktablar an'anaviy xalqaro maktablardir. Bunda chet elliklarning bolalari uchun notijorat maktablari deya ta'rif berilgan;

Ikkinchi turdagi maktablar xalqaro tushuncha va missiyaga ega mafkuraviy xalqaro maktablar deb ataladi;

Uchinchi tipdagi maktablar noan'anaviy, global yondashuvni targ'ib qiluvchi asosan mahalliy boy qatlam bolalari uchun notijorat ta'lim xizmatlarini ko'rsatadigan maktablar deya ta'riflagan.[2]

Ikkinchi va uchinchi toifadagi maktablarning asosiy xususiyati shundaki, o'quvchilar o'z madaniyatidan boshqa davlat madaniyat haqida o'rganadilar.

Timoti Uokerning "Xalqaro ta'lim - bu o'quvchilarni qamrab oladigan o'quv muhiti, ko'p tili, ko'p madaniyatli va global yo'naltirilgan o'quv dasturidir" degan fikrlari mavjud. [4]

Xalqaro ta'limning maqsadi - istalgan xilma-xillikni ta'minlashdir, tushunish va hurmatni rivojlantirish orqali insonning ijtimoiy ahvolini yaxshilash, o'zi va boshqa xalq madaniyatlari uchun global muammo haqidagi bilimlarni targ'ib qilishdan iborat. Aniqroq qilib aytganda, xalqaro ta'lim dasturlarini berishdan maqsad - milliy maktablarda xalqaro va milliy nizolarning oldini olish, muammolarga yechim topish, atrof-muhit muammolari, sog'liqni saqlash, shuningdek, boshqa xalqaro vaziyatlarni tushunish bilan bog'liqdir.[5]

Xalqaro ta'limning muvaffaqiyati - bu xalqaro fikrlashdir . Xalqaro fikrlash ochiqlik va boshqa madaniyatlar odamlariga qiziqishi bilan belgilanadi. Ayni davrlarda xalqaro fikrlash ko'p tillilikka ko'proq urg'u beradi. Shuning uchun bugungi kun talabi maktablarda ikki tilni o'rganish va kamida bitta kasb hunarning egasi bo'lishni taqozo qilmoqda. Bunday ishlarni natijasini amalda ko'rish uchun asosan, o'quvchilar va talabalar o'zlarining fikrlarini to'liq, his tuygularini erkin holda o'z ota-onasiga yetkazib berishi lozim va shart hisoblanadi. Bu fikrlarni qarama qarshi holda kuzatilsa, xalqaro ta'lim natijasida insonlarning miyasida salbiy qarashlarni kuzatish mumkin. Qisqacha qilib aytganda, xalqaro ta'lim o'quv faoliyatini osonlashtiradi va rag'batlantiradi, bu esa ta'limning to'g'ri tanlovidir. Ta'limda aynan ko'p kuzatiladigan miyaning ketishi - bu yaxshi bilim, erkin fikrlash, samarali va malakali ishchi kuchi boshqa mamlakatda tadqiqot yoki ishlash uchun chiqib ketishidir. Miyaning ketishi bilan bog'liq holatlar hozirgi davrda ko'p uchraydi.[6]

Xalqaro ta'lim u ko'p tili va ko'p madaniyatli, umumiy qadriyatlar va jahon fuqarolik standartlariga mos bo'lgan, turli xil yondashuvlarga ega bo'lgan talabalarni tarbiyalashga qaratilganligini bilan e'tiborli. Shu bilan birga, madaniyatning zaiflashuvi kabi hodisalar milliy o'ziga xosliklar, standartlashtirish, chet tilini ekspluatatsiya qilish, madaniy imperializm, miyaning ketishi va global boshqaruvchanlik paydo bo'ldi. Zamonaviy ta'lim madaniyatning tarqalishi ta'kimni ham beqarorlashtiruvchi va tezlashtiruvchi ta'sir ko'rsatdi. Xalqaro maktablar va dasturlar qaysidir ma'noda globallashtirish natijasida paydo bo'lgan, vaqt o'tishi bilan mavjud bo'lishda davom etadi.

Taqlid qilinuvchi ta'limning asosiy maqsadlaridan biri jamiyatni o'ziniki qilib olishdir. Madaniy merosni yangi avlodlar uchun sog'lom meros sifatida qoldirishda, xalqaro ta'lim dasturlarini xavfli bo'lib ko'rinishi muammo hisoblanadi.

Xalqaro ta'limning fazilatlarini va xavf-xatarlarini ko'rib chiqishda birgalikda dasturlar, shaxslar va siyosatchilarning yondashuviga ega xalqaro dasturlarni ehtiyotkorlik bilan olib

borish foydalidir. Shu sababli xalqaro ta'lim dasturlari madaniyatiga nisbatan e'tiborliroq bo'lishi lozimligidan darak beradi. Xalqaro ta'limni to'g'ri munosabatda shakllantirish, har bir mamlakatni ta'limi, madaniyati va o'zligini boshqa davlat madaniyatiga almashtirish holatini kuzatishdan ancha yiroq bo'ladi.

Xulosa shuki, xalqaro maktablarning mamlakatga kirib kelishi, shu mamlakat fuqarolarining xalqaro fikrlarini o'sishiga, xalqaro muammolarga to'g'ri munosabat bildirishiga, chet el madaniyatini hurmat qilishiga, tarixda bo'lgan nizoli vaziyatlarga yechim topish va shunga o'xshash muammolarni oldini olishga yordam beruvchi sog'lom fikr doirasiga ega bo'lgan fuqarolarni shallantiradi. Milliy qadriyatlar asosida milliy ta'lim tizimini isloh qilish, o'zligidan kechmaslik, madaniy merosni, milliy tilni hurmat qilish asosida xalqaro ta'lim maydoniga chiqish bugungi yoshlarimizning oldidagi maqsadi va vazifasi bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **“Ta'lim sohasidagi islohotlarni jadallashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risi”**dagi qarori, 02.02.2024 yildagi PQ-54-son
2. Appadurai, A. (1990). Jahon madaniy iqtisodiyotidagi disfunktura va farq. Nazariya, madaniyat va jamiyat, 7, 295–310
3. Globallashuv va ta'lim: "umumiy dunyo ta'lim madaniyatini" namoyish qilish yoki "global tuzilgan ta'lim kun tartibini" aniqlashmi? Ta'lim nazariyasi, 50 (4), 427-448.
4. Uoker, G. (2002). Xalqlarni tarbiyalash: xalqaro ta'lim haqida mulohazalar. John Catt Educational Ltd
5. Xudayqulova, F., Xikmatova, M., & Panjiyeva, M. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA XALQARO DASTURLAR ASOSIDA DARS O'TISHNING AFZALLIKLARI. *Interpretation and researches*, 1(1).
6. Boriyevna, X. F., & Qizi, A. B. I. (2023). XALQARO PIRLS BAHOLASH DASTURI. *Science and innovation*, 2(Special Issue 4), 180-185.
7. Negmatovich, X. U., & Bo'riyevna, X. F. (2021). O 'QITUVCHI SHAXSINING FIKR ALMASHUV BILAN BOG'LIQ XUSUSIYATLARI. FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI, 2(3), 107-114.